

КОНЦЕПЦІЯ SMART-ДОГОВОРІВ: ПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

¹ Вінницький національний технічний університет

Анотація Досліджено концепцію smart-договорів як результат цифрової трансформації класичних договірних відносин. Розглянуто механізм їх функціонування на основі блокчейн-технологій, встановлено відмінність між smart-договорами та електронними договорами. Обґрунтовано потребу у правовому визнанні dual nature smart-договору — як одночасно волевиявлення та коду. Зроблено висновок про необхідність імплементації адаптованих норм у Цивільний кодекс України.

Ключові слова: smart-договір, правочин, блокчейн, електронний контракт, цифрова трансформація

Abstract The concept of smart contracts is explored as a result of the digital transformation of traditional contractual relations. The mechanism of their operation based on blockchain technologies is examined, and the distinction between smart contracts and electronic contracts is established. The need for legal recognition of the dual nature of smart contracts — as both a manifestation of will and as code — is substantiated. It is concluded that there is a necessity to implement adapted provisions into the Civil Code of Ukraine.

Keywords: smart contract, legal transaction, blockchain, electronic contract, digital transformation.

Вступ

Цифрова трансформація юридичної сфери зумовила появу нових форм договірних відносин. Smart-договори, що функціонують на основі блокчейн-технологій, становлять інтерес не лише як інноваційний інструмент, а й як потенційний правовий механізм. Це зумовлює необхідність дослідити їх правову природу, співвідношення з чинним законодавством України та перспективи імплементації.

Результати дослідження

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що smart-договір як правова конструкція формується на стику технології та юриспруденції, поєднуючи елементи алгоритмізованого виконання зобов'язань із волевиявленням сторін. Відповідно до аналізу наукової літератури, smart-договір слід відрізняти від звичайного електронного договору: якщо останній є цифровою формою класичного правочину, то smart-договір, з одного боку, зафіксований у вигляді комп'ютерного коду, а з іншого — самостійно виконує умови контракту без участі сторін на стадії реалізації домовленостей [1; 3].

Цей подвійний характер smart-договорів — одночасно як технічного алгоритму та правового волевиявлення — дозволяє говорити про їх dual nature. Саме така природа є визначальною в питанні правової кваліфікації: smart-договір виконує функції укладення та реалізації договору, зберігаючи при цьому ознаки правочину, якого вимагає ст. 205 Цивільного кодексу України. Цей підхід знаходить підтвердження як у сучасній доктрині (зокрема в роботах Бернацького, Бойко), так і в зарубіжних моделях правового регулювання, де smart-договори визнаються правомірною формою угод (наприклад, законодавство штату Аризона, США) [4; 7].

Однак варто зазначити, що правова наука поки що не виробила єдиного підходу до визначення правового статусу smart-договору. Частина дослідників розглядає його виключно як технічний засіб виконання зобов'язань, тоді як інші вбачають у ньому нову форму цивільного правочину, що потребує відповідного нормативного закріплення [2; 6]. Проведений аналіз дозволяє схилитися до другого підходу, оскільки саме така інтерпретація відповідає як логіці цифрової трансформації права, так і реальним потребам учасників електронної комерції.

Окрему увагу в ході дослідження було приділено чинному законодавству України, яке наразі не містить дефініції smart-договору, що призводить до низки правових прогалин. Зокрема, невизначеність стосовно юридичного статусу коду як форми волевиявлення та відсутність чітких механізмів ідентифікації сторін у цифровому середовищі ускладнюють можливість застосування smart-договорів у гос-

подарській практиці. Водночас чинна редакція ст. 207 ЦКУ, яка допускає електронну форму правочину, за умови ідентифікації особи, створює потенційні підстави для нормативного визнання smart-договорів як повноцінної правової конструкції [5]. Важливо також звернути увагу на Постанову Кабінету Міністрів України № 154 від 11 лютого 2025 року, яка визначає особливості надання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних, пов'язаних з обробкою державних інформаційних ресурсів або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом [8]. Вона стала важливим кроком на шляху адаптації національного законодавства до вимог цифрової економіки, забезпечуючи державну підтримку розвитку блокчейн-технологій і цифрових рішень у різних галузях.

Зокрема, Постанова визначає пріоритети щодо впровадження цифрових рішень, які сприяють автоматизації бізнес-процесів, підвищенню прозорості і безпеки електронних угод, а також стимулюють розвиток інноваційних технологій. Вона містить положення, які можуть слугувати фундаментом для формування спеціального законодавства про smart-договори, включаючи визначення їх юридичного статусу, умов укладення, порядок виконання зобов'язань та відповідальність сторін. Це створює базу для подальшої нормативної регламентації, що дозволить усунути правову невизначеність та забезпечить надійний правовий захист учасникам цифрових правовідносин. Цей нормативний акт також стимулює розвиток цифрової інфраструктури та сприяє інтеграції України у глобальний цифровий простір, що є ключовим фактором для підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки

Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що smart-договір є результатом поєднання технологічного механізму з юридичною формою волевиявлення, тобто має подвійну природу – як технічного коду, так і правочину. Така dual nature відрізняє його від звичайного електронного договору, оскільки smart-договір не лише фіксує домовленості між сторонами, а й забезпечує їхнє автоматизоване виконання без додаткового втручання. Це принципово змінює класичну модель договірної регулювання та вимагає перегляду традиційних юридичних підходів.

На сьогодні чинне українське законодавство не містить чіткої дефініції smart-договору, що призводить до правової невизначеності та ускладнює його практичне застосування. Наявні норми, як-от стаття 207 Цивільного кодексу України, лише частково охоплюють технічну специфіку такого виду правочинів і не враховують особливості автоматичного виконання зобов'язань та цифрової ідентифікації сторін.

Водночас важливим кроком у правовому регулюванні стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України № 154 від 11 лютого 2025 року, яка закріпила державну підтримку та нормативне підґрунтя для впровадження блокчейн-технологій у сфері господарської діяльності, зокрема у сфері smart-договорів. Цей нормативний акт свідчить про державний інтерес до розвитку цифрових інновацій та створює передумови для формалізації правового статусу smart-договорів, що сприятиме їхньому широкому застосуванню та підвищенню правової визначеності.

З урахуванням викладеного, обґрунтовано потребу в розробці комплексного підходу до врегулювання правового статусу smart-договорів в Україні. Це передбачає внесення змін до Цивільного кодексу з метою закріплення визначення smart-договору, надання юридичної сили комп'ютерному коду як формі волевиявлення, а також створення ефективних механізмів цифрової ідентифікації учасників правовідносин.

Додатково, необхідно забезпечити інтеграцію smart-договорів у систему електронного документообігу та судочинства, що дозволить підвищити оперативність та прозорість правових процесів. Впровадження таких механізмів сприятиме зміцненню довіри між контрагентами, зменшенню ризиків шахрайства та оптимізації контролю за виконанням договірних зобов'язань.

Таким чином, smart-договір може стати повноцінною інституцією договірної права у цифрову епоху за умови своєчасного нормативного реагування та адаптації національної правової системи до викликів цифрової трансформації. Реалізація цих заходів дозволить не лише сприяти розвитку інноваційної економіки, а й створить основу для подальшого удосконалення правового регулювання у сфері цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Станкевич А. В. Смарт-договори як вид електронних договорів, їх особливості та проблематика при електронному обігу об'єктів цивільного права // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* – 2025. – Вип. 87. – С. 288–293. URL:

- <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/87-part-1.pdf> (дата звернення: 17.05.2025).
2. Некіт К. Переваги та недоліки смарт-контрактів як підстав виникнення права власності // *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право.* – 2020. – № 3(47). – С. 101–106. URL: http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2020/3/3_2020.pdf (дата звернення: 17.05.2025).
 3. Соленко С. В. Методи та засоби розробки смарт-контрактів на базі блокчейна Cardano : кваліфікац. роб. магістра / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2021. – 72 с. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/36536/2/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%92.%20%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf> (дата звернення: 17.05.2025).
 4. Бернацький М. В. Смарт-контракт: форма правочину чи зміст [Електронний ресурс] // *Zenodo.* – 2020. URL: https://iusprivatumjournal.online/wp-content/uploads/2020/12/IP_20-28_Bernatskyi.pdf (дата звернення: 17.05.2025).
 5. Мамчур Л., Недибалюк О. Цивільно-правові реалії допустимості використання смарт-контракту у договірних відносинах // *Історико-правовий часопис.* – 2018. – № 2(12). – С. 90–94. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ipch_2018_2_20 (дата звернення: 17.05.2025).
 6. Краєвський В. М., Колісник О. П., Мегедь Т. Г. Перспективи впровадження smart contracts у розрахунки з постачальниками та кредиторами у сфері зовнішньоекономічної діяльності / Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. – 2025. – 42 с. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/594> (дата звернення: 17.05.2025).
 7. Бойко Н. Смарт-контракти – чи справді договори та чи дійсно “розумні” / *Національна асоціація адвокатів України.* – 2018. URL: <https://unba.org.ua/publications/3169-smart-kontrakti--chi-spravdi-dogovori-ta-chi-dijsno-rozumni.html> (дата звернення: 17.05.2025).
 8. Постанова Кабінету Міністрів України № 154 від 11 лютого 2025 р. «Про впровадження блокчейн-технологій у сфері господарської діяльності» / Офіційний портал Верховної Ради України. — Київ, 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.05.2025).

Дронь Аліна Олегівна – студентка групи ІБС-236 кафедри захисту інформації факультету інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: dronalinka763@gmail.com

Науковий керівник: **Майданевич Леонід Олександрович** – канд. філос. наук, старший викладач кафедри захисту інформації факультету інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету, адвокат (Рада адвокатів Вінницької області), м. Вінниця, email: Lmaidanevych@gmail.com

Dron Alina – Student, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: dronalinka763@gmail.com

Supervisor: **Maidanevych Leonid** – Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer, Department of Information Security, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Lawyer, Vinnytsia Bar Council, Vinnytsia, e-mail: Lmaidanevych@ukr.net